

Ю. В. Циганюк, кандидат юридичних наук

*Хмельницький науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр
МВС України, адвокат*

Yu. V. Tsyhaniuk, PhD in Law

Khmelnyskyi Scientific Research Forensic Centre, MIA of Ukraine, solicitor

ІМУНІТЕТ ЕКСПЕРТА У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ ПІД ЧАС ДОПИТУ В СУДІ

AN EXPERT IMMUNITY IN CRIMINAL PROCEEDING DURING THE INQUIRY PROCESS IN THE COURT

Висвітлено сутність імунітету експерта у кримінальному судочинстві під час допиту в суді. Проаналізовано предмет допиту експерта у суді, що, зокрема, стосується порядку проведення експертизи і доповнення змісту складеного раніше висновку експерта. Наведено запитання, які можуть бути поставлені експерту під час допиту в суді. Ґрунтуючись на вимогах ст. 356 КПК України щодо питань, які можуть бути поставлені під час допиту, та зважаючи на зміни до ст. 65 КПК України, з'ясовано, що на експерта поширюється імунітет від давання показань, пов'язаних із деталізацією висновку експерта доступною (популярною) мовою – доведенням до відома особи, яка ставить запитання, змісту висновків таким чином, щоб саме цій особі передати суть своїх наукових, технічних або інших спеціальних знань. Наголошено, що імунітет експерта у кримінальному судочинстві під час допиту в суді становить сукупність норм, які передбачають реалізацію експертом права відмовитися від давання показань у передбачених кримінальним процесуальним законодавством випадках. При цьому визначено, що імунітет експерта під час допиту в суді може реалізовуватися в порядку ст. 18 КПК України (як свобода від самовикриття, а також у праві не свідчити проти близьких родичів і членів сім'ї) і ч. 3 ст. 356 КПК України (щодо визначеного переліку питань для допиту експерта) та в перспективі, коли наберуть чинності зміни до ч. 2 ст. 65 КПК України (щодо права не роз'яснювати висновок експерта).

Ключові слова: допит; кримінальне судочинство; імунітет експерта; предмет допиту експерта.

Раскрыта суть иммунитета эксперта в уголовном судопроизводстве во время допроса в суде. Проанализирован предмет допроса эксперта в суде, в частности относительно порядка проведения экспертизы и дополнения содержания составленного ранее заключения эксперта. Приведены вопросы, которые могут быть заданы эксперту во время допроса в суде. Основываясь на требованиях ст. 356 УПК Украины касательно вопросов, которые могут быть заданы во время допроса, и учитывая изменения в ст. 65 УПК Украины, установлено, что на эксперта распространяется иммунитет от дачи показаний, связанных с детализацией заключения эксперта на доступном (популярном) языке –

доведенням до сведения лица, которое задает вопросы, содержания выводов таким образом, чтобы именно этому лицу передать суть своих научных, технических или иных специальных знаний. Отмечено, что иммунитет эксперта в уголовном судопроизводстве во время допроса в суде представляет собой совокупность норм, предусматривающих реализацию экспертом права отказаться от дачи показаний в предусмотренных уголовным процессуальным законодательством случаях. При этом определено, что иммунитет эксперта во время допроса в суде может реализовываться в порядке ст. 18 УПК Украины (как свобода от саморазоблачения, а также в праве не свидетельствовать против близких родственников и членов семьи), ч. 3 ст. 356 УПК Украины (касательно определенного перечня вопросов для допроса эксперта) и в перспективе, когда вступят в силу изменения в ч. 2 ст. 65 УПК Украины (относительно права не разъяснять заключение эксперта).

Ключевые слова: допрос; уголовное судопроизводство; иммунитет эксперта; предмет допроса эксперта.

This scientific work outlines the essence of experts' immunity in criminal proceeding during the process of inquiry in the court. Herein the subject of the experts' inquiry in the court is analyzed, in particular, related to the procedure of the expertise performance and complement of the content of the previously made by the expert conclusion. The scientific work also present the question, which may be given to the expert during the inquiry in the court. Basing on the requirement of the art. 356 of the Criminal Procedural Code of Ukraine on the questions, which may be asked during the inquiry, taking into account the amendments the art. 65. There were established that expert enjoy the immunity from giving testimonies referred to the detalization of expert finding, in simple words – bringing to the attention of the person making a question the content of the findings in such way to fully convey the essence of his scientific, technical and other special knowledge. Here is emphasized that the immunity of the expert in criminal proceeding during the inquiry in the court is set of norms, which provide the realization of the expert's rights to refuse from giving testimony in cases established by criminal procedural legislation. Moreover, the immunity during the inquiry in court is defined to be realized in accordance with art. 18 of the Criminal Procedural Code of Ukraine (as freedom from self-revelation and also in the right to refuse from giving testimony from close relatives and members of a family) and part 3, art. 365 of the Criminal Procedural Code of Ukraine (concerning the determined list of questions for the experts' inquiry) and in perspective when the amendments to art. 65 the Criminal Procedural Code of Ukraine enter into force (on the right not to explain the expert's finding).

Key words: inquiry; criminal proceedings; immunity of an expert; subject of an expert inquiry.

Будь-яка особа, яку залучають до участі у кримінальному провадженні, має певні права та обов'язки, окреслені кримінальним процесуальним законодавством. Водночас майже для кожного учасника кримінального провадження встановлений процесуальний імунітет. Такий імунітет є й в експертів. Зважаючи на особливості висновку експерта як процесуального джерела доказів, спеціальних знань експерта як учасника кримінального провадження, з'ясування особливостей імунітету експерта під час його допиту в суді – нагальне теоретичне і практичне завдання.

Окремі аспекти допиту експерта вивчали Є. Є. Демидова, А. В. Дудич, Ю. В. Колесник, Н. М. Максимишин, О. М. Моїсєєв, Н. А. Панько, В. О. Попелюшка, А. М. Титов та інші науковці. Але питання процесуального імунітету експерта у кримінальному провадженні під час його допиту в суді залишилося поза увагою сучасних науковців.

Метою статті є комплексне дослідження сутності імунітету експерта в кримінальному судочинстві під час його допиту в суді.

Для з'ясування особливостей імунітету експерта під час допиту в суді необхідно визначити сутність кримінального процесуального імунітету. Базується він, зазначає О. А. Лучко, на нормах, які передбачають звільнення певних суб'єктів від процесуальних обов'язків, і виражається у свободі від самовикриття, праві не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї, а також у звільненні від обов'язку давати показання як свідки певних за професією осіб. Загалом кримінальний процесуальний імунітет необхідний для підвищення авторитету органів державної влади в Україні, належного здійснення повноважень особами, які обіймають особливо відповідальні посади. Він є підтвердженням виконання одного із завдань кримінального провадження – захисту конституційних прав і свобод людини [1, с. 189].

Згідно з прикінцевими та перехідними положеннями Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» (далі – Закон) з дня початку роботи Вищого антикорупційного суду набирають чинності зміни до законодавчих актів, що прямо стосуються імунітету експерта під час допиту в суді, зокрема до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України). Так, ч. 2 ст. 65 КПК України, що окреслює перелік учасників кримінального провадження, які не можуть бути допитані як свідки, доповнюватиметься п. 11 такого змісту: «11) експерти – щодо роз'яснення наданих ними висновків». У п. 2 ч. 5 ст. 69 КПК України слова «слідчого, прокурора» вилучаються і нова редакція набуватиме такого вигляду: «Експерт зобов'язаний... 2) прибути до суду і дати відповіді на запитання під час допиту». У такій новій редакції викладатиметься ч. 3 ст. 95 КПК України: «Свідок зобов'язаний давати показання слідчому, прокурору, слідчому судді та суду, а експерт – слідчому судді та суду в установленому цим Кодексом порядку» [2].

Отже, у вітчизняне законодавство з дня початку роботи Вищого антикорупційного суду вводяться норми, які передбачають звільнення експертів від давання показань у частині роз'яснення наданих ними висновків; звужується й коло учасників кримінального судочинства, кому експерт зобов'язаний надавати відповіді на запитання під час допиту. Згідно з прийнятими законодавцем змінами лише суд та слідчий суддя можуть викликати експерта на допит і саме слідчому судді та суду експерт зобов'язаний давати показання.

Питання надання експерту імунітету, який, серед іншого, передбачає і його право на відмову від роз'яснення наданих висновків, та встановлення предмета допиту, на який не поширюється імунітет експерта в суді, потребує докладного аналізу.

Позиція законодавця в частині виклику експерта на допит лише суддею та слідчим суддею зрозуміла. Дослідження та оцінка судом висновків експерта є, зазначає О. Ф. Дорошенко, підсумковою частиною усього процесу здійснення судово-експертної діяльності. Така діяльність суду «включає в себе перевірку та оцінку висновку експерта, ознайомлення з ним сторін, а в необхідних випадках – допит експерта та призначення додаткової або повторної експертизи» [3, с. 20]. Саме за таких умов висновок експерта набуває неупередженості, а відповідно й достовірності разом з іншими процесуальними джерелами доказів. Проте слід звернути увагу, не деталізуючи тему висновку експерта як процесуального джерела доказів, саме на імунітет експерта під час допиту в суді.

Допит експерта в суді регламентовано ст. 356 КПК України. Ця процесуальна дія, наголошує Н. А. Панько, має на меті роз'яснення та доповнення експертом на-

даного ним висновку [4, с. 280]. У цій статті, яка має назву «Допит експерта в суді», зазначено:

«1. За клопотанням сторони кримінального провадження, потерпілого або за власною ініціативою суд має право викликати експерта для допиту для роз'яснення висновку. Перед допитом експерта головує встановлює його особу та приводить до присяги такого змісту:

«Я, (прізвище, ім'я, по батькові), присягаю сумлінно виконувати обов'язки експерта, використовуючи всі свої професійні можливості».

Після цього головує попереджає експерта про кримінальну відповідальність за надання завідомо неправдивого висновку.

2. Експерта, який проводив експертизу за зверненням сторони обвинувачення, першою допитує сторона обвинувачення, а експерта, який проводив експертизу за зверненням сторони захисту, – сторона захисту. Після цього експерту можуть бути поставлені запитання потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, їх представниками та законними представниками, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, а також головою та суддями.

3. Експерту можуть бути поставлені запитання щодо наявності в експерта спеціальних знань та кваліфікації з досліджуваних питань (освіти, стажу роботи, наукового ступеня тощо), дотичних до предмета його експертизи; використаних методик та теоретичних розробок; достатності відомостей, на підставі яких готувався висновок; наукового обґрунтування та методів, за допомогою яких експерт дійшов висновку; застосовності та правильності застосування принципів та методів до фактів кримінального провадження; інші запитання, що стосуються достовірності висновку.

4. Суд має право призначити одночасний допит двох чи більше експертів для з'ясування причин розбіжності в їхніх висновках, що стосуються одного і того самого предмета чи питання дослідження.

5. Кожна сторона кримінального провадження для доведення або спростування достовірності висновку експерта має право надати відомості, які стосуються знань, вмінь, кваліфікації, освіти та підготовки експерта.

6. Експерт під час відповіді має право користуватися своїми письмовими та іншими матеріалами, які використовувалися під час експертного дослідження» [5].

Як свідчить зміст чч. 1 і 4 ст. 356 КПК України, метою допиту експерта в суді є підтвердження його висновку або спростування доводів висновку іншого експерта в усній формі. На це вказує текст присяги (абз. 2 ч. 1 ст. 356 КПК України), попередження головою експерта про кримінальну відповідальність за надання завідомо неправдивого висновку, а також проведення одночасного допиту двох і більше експертів у суді.

Проведення допиту експерта, слушно наголошує Н. М. Максимішин, – це фактично надання йому можливості пояснити окремі фрагменти його досліджень, уточнити та розтлумачити свої висновки, обґрунтувати правомірність і доцільність застосування ним певних методів, методик і технічних засобів під час дослідження. У своїх відповідях експерт може обґрунтувати проведені дослідження та висновки науковими та методичними аргументами з відповідного виду судової експертизи, довести, чому в основу його дослідів покладено ті чи інші ознаки, яка достовірність одержаних результатів, на чому ґрунтуються його розрахунки, назвати застосо-

вану ним методику та літературу з цих питань [6, с. 118]. Така позиція не суперечить ч. 3 ст. 356 КПК України, яка дозволяє поставити експертові запитання щодо наявності в нього спеціальних знань і кваліфікації з досліджуваних питань (освіти, стажу роботи, наукового ступеня тощо), дотичних до предмета його експертизи; використаних методик і теоретичних розробок; достатності відомостей, на підставі яких готувався висновок; наукового обґрунтування та методів, за допомогою яких експерт дійшов саме такого висновку; застосовності та правильності застосування принципів і методів до фактів кримінального провадження; інші запитання, що стосуються достовірності висновку. Відповідно прийняті у прикінцевих та перехідних положеннях Закону норми, що укріплюють імунітет експерта під час допиту його як свідка, у тому числі стосовно того, що експерт не може бути допитаний як свідок для роз'яснення наданих ним висновків (підп. «е» п. 3 ч. 2 прикінцевих та перехідних положень Закону), потребують узгодження зі змістом ч. 3 ст. 356 КПК України.

Як свідчить практика, зазначав у 2009 р. О. М. Моїсєєв, найчастіше експерту під час судового засідання ставлять запитання стосовно підтвердження чи непідтвердження його висновку, зробленого раніше (на цьому наголошували 70 % опитаних експертів). Проте, вважає науковець, це запитання не відповідає реальним умовам проведення розслідування та судового розгляду кримінальної справи [7, с. 121]. Ставлять експертам й інші запитання, зокрема стосовно осіб, які були присутні під час проведення експертизи (на це вказали 20 % респондентів), обставин доставлення до судово-експертної установи об'єктів на дослідження (10 %), порядку виготовлення фотознімків, креслень, інших ілюстративних матеріалів (10 %), а також запитання, які мають характер показань свідка (20 %) [Там само, с. 122–123].

Предмет допиту судового експерта, на думку Н. М. Максимішиної, має певні межі, зумовлені об'єктивними чинниками, зокрема процесуальним статусом судового експерта, його компетенцією, сутністю судової експертизи, яку він проводив. Підставою для допиту судового експерта згідно з нормами кримінального процесуального законодавства України є потреба в отриманні роз'яснень і доповнень до наданого ним висновку, тобто предмет допиту судового експерта обмежується предметом проведеної ним судової експертизи [6, с. 119].

Отже, нагальним є визначення предмета допиту експерта в суді та з'ясування поняття «роз'яснення висновку експерта». З погляду Ю. В. Колесника, предмет допиту кожної особи визначається її процесуальним статусом і потребує виконання основного завдання допиту: встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження [8, с. 84]. Встановлюють такі обставини шляхом доказування, а процесуальним джерелом доказів у контексті досліджуваної теми будуть показання особи, яку допитують, у тому числі експерта (ст. 95 КПК України), та висновку експерта (ст. 101 КПК України).

Слід також брати до уваги положення ч. 6 ст. 95 КПК України, яка передбачає, що висновок або думка особи, яка дає показання, можуть визнаватися судом доказом, лише коли такий висновок або думка корисні для ясного розуміння показань (їх частини) і ґрунтуються на спеціальних знаннях у розумінні ст. 101 («Висновок експерта») цього Кодексу.

Водночас відповідно до ч. 7 ст. 95 КПК України у разі, коли особа, яка дає показання, висловила думку або висновок, що ґрунтується на спеціальних знаннях у розумінні ст. 101 цього Кодексу, а суд не визнав їх недопустимими доказами в по-

рядку, передбаченому ч. 2 ст. 89 цього Кодексу, інша сторона має право допитати особу згідно з правилами допиту експерта.

Наявні певні суперечності й між положеннями ч. 1 ст. 356 КПК України та ст. 101 КПК України. Змістом ст. 101 КПК України визначено, що висновок експерта як процесуальне джерело доказів є описом проведених експертом досліджень та зроблених за їх результатами висновків; це обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи. Водночас зміст присяги експерта під час допиту в суді та попередження його про кримінальну відповідальність за надання завідомо неправдивого висновку наштотує на думку, що предметом допиту є саме відповідь на запитання щодо порядку проведення експертизи та доповнення змісту складеного раніше висновку експерта і поданого до суду разом з іншими матеріалами кримінального провадження.

За результатами проведеного аналізу можна дійти висновку, що зміст ст. 95 і 356 КПК України визначає виклик експерта для допиту в суді чи одночасний допит двох і більше експертів саме для доповнення висновку експерта і за сутністю охоплюється поняттям «зміст висновку експерта», окресленим ст. 102 КПК України. Зокрема, це можуть бути запитання стосовно того, коли, де, ким (ім'я, освіта, спеціальність, свідоцтво про присвоєння кваліфікації судового експерта, стаж експертної роботи, науковий ступінь, вчене звання, посада експерта) та на якій підставі була проведена експертиза; щодо місця та часу проведення експертизи, а також того, хто був присутній під час проведення експертизи; переліку запитань, поставлених експертові, опису отриманих та використаних експертом матеріалів; проведення досліджень, у тому числі методів, застосованих під час дослідження, отриманих результатів та їх експертної оцінки, а також обґрунтування відповідей на кожне поставлене запитання. Крім того, може бути поставлене запитання про попередження експерта (у тому числі ким) про відповідальність за завідомо неправдивий висновок та відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків. Становити інтерес можуть також відомості, виявлені під час проведення експертизи, що мають значення для кримінального провадження і з приводу яких експертові не ставили запитання, але про які він зазначив у своєму висновку. Також під час допиту в суді експерту можуть бути поставлені запитання згідно з ч. 3 ст. 356 КПК України, викладені вище.

У цьому контексті слушною є думка Т. О. Кравчук про те, що оцінка допустимості висновку експерта неможлива без з'ясування його компетентності.

Загалом оцінка висновку експерта під кутом зору компетентності полягає:

у вивченні питань, окреслених перед експертом, та їх віднесенні до тієї чи іншої галузі знань;

вивченні фактичних даних, встановлених експертом, а також вирішенні питань, які саме спеціальні знання були необхідні для їх встановлення;

ознайомленні з даними, що характеризують експерта як спеціаліста в певній галузі знань;

визначенні належності до компетенції експерта наукових положень та методів дослідження, застосованих під час проведення експертизи [9].

У 2017 р. А. В. Дудич запропонував увести зміни до ч. 1 ст. 356 КПК України, додавши до її змісту мету допиту експерта: роз'яснення чи доповнення висновку [10, с. 17].

За загальнозживаним значенням, «роз'яснити» – робити що-небудь ясным, зрозумілим; пояснювати [11, с. 1273]. «Пояснювати» – розповідаючи про що-небудь, робити його ясным, зрозумілим; знаходити, розкривати причини, мотиви чого-небудь [Там само, с. 1100].

Отже, відповідно до вимог ст. 356 КПК України щодо запитань, які можуть бути поставлені під час допиту, та змін до ст. 65 КПК України на експерта поширюється імунітет, що передбачає його звільнення від обов'язку давати показання, пов'язані з деталізацією висновку експерта доступною (популярною) мовою: доведення до відома особи, яка ставить запитання, змісту висновків так, щоб саме цій особі передати суть своїх наукових, технічних або інших спеціальних знань.

Водночас як імунітет на експерта під час допиту поширюються положення ст. 18 КПК України, згідно з якою *кожна особа* (без деталізації процесуального статусу) має право не говорити нічого з приводу підозри чи обвинувачення проти неї, у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання, а також бути негайно повідомленою про ці права, жодна особа не може бути примушена давати пояснення, показання, які можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні її близькими родичами чи членами її сім'ї кримінального правопорушення [5] (курсив наш. – Ю. Ц.). Проте слід зважати на дуже делікатний баланс, який потрібно знайти між відмовою експерта без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків у суді (ст. 385 Кримінального кодексу України) та особливостями реалізації ним права свободи від самовикриття або давання показань проти близьких родичів чи членів сім'ї.

Висновки. Імунітетом у кримінальному провадженні наділено певні категорії його учасників. Серед складових цього імунітету – право особи, зважаючи на її процесуальний статус, рід чи вид професійної діяльності, відмовитися від давання показань.

Імунітет експерта під час допиту в суді є сукупністю норм, які передбачають реалізацію ним права відмовитися від давання показань у передбачених кримінальним процесуальним законодавством випадках. При цьому імунітет експерта під час допиту в суді може реалізовуватися в порядку ст. 18 КПК України як свобода від самовикриття, як право не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї, а також ч. 3 ст. 356 КПК України щодо визначеного переліку запитань для допиту експерта і в перспективі, коли зміни наберуть чинності, – в порядку ч. 2 ст. 65 КПК України щодо права не роз'яснювати висновок експерта.

References

1. Luchko O. A. Shchodo kryminalnogo protsesualnogo imunitetu / O. A. Luchko. *Pravo i sus-pilstvo*. 2016. № 5, ch. 2. S. 186–190.
2. Pro Vyshchyi antykoruptsiinyi sud: zakon vid 07.06.2018 № 2447-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19> (data zvernennia: 19.07.2018).
3. Doroshenko O. Doslidzhennia ta otsinka sudom vysnovkiv eksperta u spravakh pro porushennia prav intelektualnoi vlasnosti / O. Doroshenko. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*. 2007. № 1. S. 20–29.
4. Panko N. A. Dopyt eksperta v sudi yak zasib otsinky yoho vysnovku / N. A. Panko. *Chasopys Kyiv. un-tu prava*. 2013. № 1. S. 280–284.
5. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: zakon vid 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (data zvernennia: 19.07.2018).
6. Maksymyshyn N. M. Shchodo predmeta dopytu eksperta u sudi / N. M. Maksymyshyn.

Nauk. visn. Kherson. derzh. un-tu. Serii: Yurydychni nauky. 2014. Vyp. 2. T. 4. S. 118–121.

7. Moisieiev O. M. Protsesualne znachennia dopytu eksperta / O. M. Moisieiev. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*. Kharkiv: Pravo, 2009. Vyp. 9. S. 120–126.

8. Kolesnyk Yu. V. Osoby, shcho pidlihaiut dopytu, ta predmet dopytu za chynnym KPK Ukrainy / Yu. V. Kolesnyk. *Visn. Akad. advokatury Ukrainy*. 2014. T. 11, № 1. S. 78–84.

9. Kravchuk T. O. Otsinka vysnovku eksperta ta yoho dokazove znachennia v administratyvnomu sudochynstvi Ukrainy / T. O. Kravchuk. *Innovative solutions in modern science*. 2016. № 6 (6). С. 1–13. URL: <http://naukajournal.org/index.php/ISMSD/article/viewFile/923/1063> (data zvernennia: 19.07.2018).

10. Dudych A. V. Ekspert yak uchashnyk kryminalnogo provadzhennia: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.09 «Kryminalnyi protses ta kryminalistyka; sudova ekspertyza; operatyvno-rozshukova diialnist» / A. V. Dudych. Odesa, 2017. 20 s.

11. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy / [uklad. i holov. red. V. T. Busel]. Kyiv; Irpin: Perun, 2005. 1728 s.

Список використаних джерел

1. Лучко О. А. Щодо кримінального процесуального імунітету / О. А. Лучко. *Право і суспільство*. 2016. № 5, ч. 2. С. 186–190.

2. *Про Вищий антикорупційний суд*: закон від 07.06.2018 № 2447-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19> (дата звернення: 19.07.2018).

3. Дорошенко О. Дослідження та оцінка судом висновків експерта у справах про порушення прав інтелектуальної власності / О. Дорошенко. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2007. № 1. С. 20–29.

4. Панько Н. А. Допит експерта в суді як засіб оцінки його висновку / Н. А. Панько. *Часопис Київ. ун-ту права*. 2013. № 1. С. 280–284.

5. *Кримінальний процесуальний кодекс України*: закон від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 19.07.2018).

6. Максимішин Н. М. Щодо предмета допиту експерта у суді / Н. М. Максимішин. *Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія: Юридичні науки*. 2014. Вип. 2. Т. 4. С. 118–121.

7. Моїсєєв О. М. Процесуальне значення допиту експерта / О. М. Моїсєєв. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Харків: Право, 2009. Вип. 9. С. 120–126.

8. Колесник Ю. В. Особи, що підлягають допиту, та предмет допиту за чинним KPK України / Ю. В. Колесник. *Вісн. Акад. адвокатури України*. 2014. Т. 11, № 1. С. 78–84.

9. Кравчук Т. О. Оцінка висновку експерта та його доказове значення в адміністративному судочинстві України / Т. О. Кравчук. *Innovative solutions in modern science*. 2016. № 6 (6). С. 1–13. URL: <http://naukajournal.org/index.php/ISMSD/article/viewFile/923/1063> (дата звернення: 19.07.2018).

10. Дудич А. В. Експерт як учасник кримінального провадження: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / А. В. Дудич. Оdesa, 2017. 20 с.

11. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. Київ; Ірпін: Перун, 2005. 1728 с.

Стаття надійшла до редакції 13.08.2018